

מראי מקומות - בבא מציעא ק"ג

והק' הריטב"א, דכיון דמשך על דעת שיהי' שאול לו לעולם, א"כ באותה משיכה הוא קונה לאותה שעה ולכל השעות שהוא צריך לו, ולמה צריך קנין אחר. וביאר ה**נתיבות** (שמ"א, י"ב) דס"ל לרש"י דמה שהוא שואל בטובו, היינו דשואלו לכל זמן שצריך לו, אבל כל זמן שאינו צריך לו, הרי צריך להחזירו להמשאל. וא"כ, נמצא דכל זמן שהוא מושכו הוי בעצם שאלה חדשה, דאמר לו שיכול לשואלו כל זמן שהוא צריך לו. אבל המשיכה שעשה בשאלה ראשונה, זה נתבטל מיד כשהחזירו לו. אבל אם עשה מעשה קנין, זה עושה קנין הגוף על המשאל דמשעבדו כל זמן שנצטרך, ואפי' לאחר החזרה, ולכן שפיר הוי הזכות נקנה לו לשואלו כל זמן שנצטרך לו.

(ה) **ומהדר לי קתי- פרש"י**, דהא לאו במתנה יהבי', אלא שאלה הוא ובטובו, והאי לאו טובו. אולם ע' **ברא"ש** (סי' ל"ג), שכ' דהחידוש הוא שאינו יכול לתקנו, דהא לא ה' שאול לו אלא כל זמן שהי' בטובו, ועכשיו אינו בטובו. וע' **בהגהות הגר"א** (ג') דמשמע מדבריו דס"ל דזהו כוונת רש"י ג"כ.

(ו) **רפיק ואזיל כל פרדיסי דאית לי ומהדר לי קתי- יש לעי'**, בשלמא לענין שואל בטובו, צריך לומר דמהדר לי קתי', דלא תימא דהוי מתנה ממש לו ואפי' שבריו. אלא כאן, מה רבותא אית בי', הרי לא ניתן לו אלא לרפוק בו פרדיסי, וודאי השברים של המשאל. וע' **בלחם משנה** (שאלה ופקדון א', ז', ד"ה ואפי') מש"כ בביאור דבר זה.

(ז) **האי מאן דא"ל לחברי' אושלן האי גרגותנא... וצריך למיקני מיני- פרש"י**, מעיקרא, ואי לא קנה מיני', דיבורא בעלמא הוא, ויכול לחזור בו. והק' הריטב"א, פשיטא, הרי ודאי אין השאלה חל בקרקע בלא קנין חזקה או שטר. וכ' דאסיפא בלחוד קאי, דכי א"ל בי גרגותא, דבעי למזכי בכולה ארעא למיעבד בה כמה גרגותי עד דמתרמי לי', בעינן דקני מיני', דהשתא על כל גופא של הקרקע קנו מידו

(א) **תניתוה, שכיר בזמנו נשבע ונוטל- הק' הריטב"א ישנים**, מהו הראי' משכיר, הרי י"ל דמה דעביד דמשלם לשכיר ביום דמשלם הוא משום דא"ה יעבור בכל תלין, אבל בעלמא אימא לך דלא פרע. ותי' דהתם נמי גבי שוכר איכא לאו דלא תגזול, וא"כ שפיר מביאין ראי' מהתם דעביד איניש דפרע ביום דמשלם זמנו. וכ' **הקצות** (שי"ז, ג') דלפי מש"כ לקמן (של"ט, א'), דמשכיר בית לחבירו עובר משום בל תלין, והיינו משום דבית יש לו דין תלוש, דהו"ל תלוש ולבסוף חיברו, וא"כ הו"ל כמו שכירות כלים, א"כ שפיר פשיט לי' שוכר משכיר, דגם בשוכר יש דין בל תלין.

(ב) **וכתב לי' שטרא וא"ל נקיתת חמש שנין- פי' תוס' דאע"ג דעיקר שטר הוא בשביל המשכיר, כדי שלא יוכל השוכר להחזיק עליו (דע"י השטר איכא קול שמבמשכנתא הוא אצלו), מ"מ הרי השטר ביד השוכר כדי שלא יהי' המשכיר יכול לכחש חשבן השנים. והק' המהרש"א**, מה הרויח השוכר בזה, הרי עדיין יכול לכחש חשבן השנים, כיון דלא כתיב שום זמן בהשטר. ותי' דעכ"פ יש לסבור שידעו העולם באיזה זמן שירד בקרקע, ועוד עכ"פ ידעו במקצת השנים אם הי' דר שם אם לא, ולכן לא יוכל לכחש בכולן [ואף דזה לא נכתב בשטר, מ"מ לכאור' צ"ל דע"י השטר יצא קול כמה שנים הי' שם]. **ומש"כ רש"י** שהשוכר טוען שהי' שם ג' שנים, ע' **במעניי החכמה** דכ' רש"י כן בדוקא, דע"ז הי' מקום לומר דהשוכר יש לו מגו שהי' יכול לומר דלקוחה היא בידו, וע"ש איך שביאר דבאמת אין לו כח המגו.

(ג) **א"ר נחמן, שואל אדם בטובו לעולם- פרש"י**, אם ראה אדם כלי לחבירו ואמר השאילני בטובו וא"ל הן, שאול לו לעולם כל זמן שהוא ראוי למלאכה. וכ' הריטב"א דלפי פרש"י החידוש הוא דכיון דאמר השאילני כלי זה בטובו, דרשי' לשון הדיוט, שכן משמעות לשון בני אדם.

(ד) **והוא דקני מיני- פרש"י**, דאי לא קני מיני', מכי אהדרי' כלתה קניי' דמשיכה ראשונה.

"נמי", והביא מהריטב"א והרמב"ם דאין הקפידא אלא על מדת ארכו ורחבו, וכמו שודאי אי"צ להיות כבנינו וכקשוטו, אלא ע"כ דהקפיד רק על מדת ארכו ורחבו.

המקבל

(א) **כשם שחולקין ביין וכו'- כ' הריטב"א דדין** זה הוא נשנית בשביל עיר חדשה, דאל"כ ודאי אזלי' בתר מנהג המדינה.

(ב) **האי אמר בעינא דתינקר ארעאי- כ'** המהרש"א דה"ה שהי' יכול הגמ' לומר דבעל הבית טוען בעינא תיבנא, וכמו שטוען המקבל, אלא דמשכח טענה עדיפא מינה לבעל הקרקע. וכע"ז כ' הריטב"א ישנים, שהי' רוצה הגמ' למצוא טעם א' לכ"א מהם, והוסיף דטעם זה דרוצה תבן לא מהני לחוכר, שהרי אין למחכיר תבן.

(ג) **מה טעם קאמר, מה טעם לקצור אינו רשאי, וכו'-** הק' הנמוקי יוסף (ס: בדפיו), מ"ש הכא דיהבינן טעמא שיכולין לעכב זה על זה כדי לקיים המנהג מבכולי תלמודא דאמרי' הכל כמנהג, ולא יהבינן טעמא, והניח בקו'. וכ' התוס' יו"ט די"ל דבעלמא טעמים של המנהגים מבוארים טפי, ולכן לא היינו צריכים לבאר הטעם. אבל אם אין שום טעם להמנהג, אז אין יכולין לעכב ע"פ המנהג, דאי"ז אלא מנהג סדום, ומשו"ה כ' טעם המנהג.

(ד) **קמ"ל דאיבעי לי' לפרושי לי'- ע' בהגהות הגר"א** שהביא מהרמ"ה דהיינו דאף אם שתק בעה"ב, מהני אם פירש לו. וע' בטור (חור"מ ש"כ, ד'), שהביא דברים אלו מהרמ"ה, והק' הבית יוסף דהא תלמוד ערוך הוא, ומה חידש הרמ"ה. ות"י דה"א דכיון דהמנהג הוא שחורשין אחר הקצירה, א"כ כל זמן שלא הודה בעה"ב לדבריו, לא מהני מה שפירש האריס, קמ"ל דמה ששתק בעה"ב כמי שהודה לדברי האריס דמי.

(ט) **כללא דמילתא, כל עיקר בלמא דבעל הבית, וכו'-** כ' הטור (חור"מ ש"כ, ג') בשם הרמ"ה דדין זה דעיקר שמירה על בעל הבית

שיהא מושאל לכך. דאי לא עבד הכי, אע"ג דכי חפר חד גרגותא חזקה היא, וקרקע נקנית בחזקה, לא מהניא ההיא חזקה בסתם אלא לגבי ההיא גרגותא. עוד כ' דקנין לאו דוקא, וה"ה אם החזיק בפירוש בגרגותא חדא לקנות בכל הקרקע עד דמתרמי לי' גרגותא, סגי בזה, וכ' דאולי זהו באמת כוונת רש"י ג"כ.

(ח) **המשכיר בית לחבירו ונפל, חייב להעמיד לו בית- כ' הטור (חור"מ ש"ב, י"ז)** בשם הרמ"ה, דמה דאמרי' דצריך לבנות בית, אין הביאור דכופין אותו לבנות לו בית או להשכיר לו בית, דאע"ג דקנו מיני' לשכור לו בית, הרי בשעת הקנין לא הי' בעולם, ולכן לא חל עליו הקנין. ומה דאמרי' דחייב להעמיד לו בית, היינו שאם קיבל כל השכירות שחייב להחזירו לו עד שיתן לו בית, ואפי' אם נפל בחצי זמן שאינו מוצא לשכור אלא בכל השכר שנתן לו, צריך להחזיר לו כל השכר או ליתן לו בית (אבל אם הי' לו למשכיר בית אחר בשעת הקנין, אז משועבד ליתן בית זה להשוכר). אבל הטור חולק עליו וס"ל דכיון שקנו מיני' נשתעבדו לו כל נכסיו, אפי' לבנות לו בית אחר.

(ט) **היכי דמי, אי דא"ל בית זה, נפל אזל לי'- כ'** הריטב"א בשם רבו דחייב השוכר לפרוע כל השכירות, ואע"פ שעדיין לא נתן, הר"ז כלוקח בית ונפל קודם שיפרע דמיו. אבל הביא מהרמב"ן דחולק ע"ז וס"ל דאין לו לפרוע אלא מה שדר בו קודם הנפילה, ואפי' אם כבר נתן השכירות להמשכיר, יהי' המשכיר צריך להחזירו לו. וע' בקובץ הערות (נ"ג, ג') דביאר מחלקותם, דהרא"ה (רבו של הריטב"א) ס"ל דתשלומין של השוכר הוא בשביל הקנין, ושפיר הי' קנין, ולכן חייב לשלם, אבל הרמב"ן ס"ל דהתשלומין הוא בשביל ההשתמשות, ולכן אינו משלם במה שלא השתמש.

(י) **קמ"ל- פרש"י, דאכולה מילתא אתני. דהיינו,** דבין מה שצריך להיות אגודא דנהרא, ובין מה שצריך להיות כארכו וכרחבו, התנה עמו. אבל ע' בנמוקי יוסף (ס: בדפיו) שכ' דלכאוו' לשון הגמ' לא משמע כן, דלא נקט לשון

והתוספת על האריס הוא גם בחוכר, אבל הביא מי"א דבחוכר אין על בעל השדה לתקן כלום, וכ' הטור דכן מסתבר, וכן פסק הרמ"א שם. וע' בביאור הגר"א (שם) שכ' דזהו דעת רש"י במתני', דכ' דסיפא דמתני' רק במקבל ולא בחוכר. וכ' הבית יוסף דטעם הרמ"ה הוא משום דכיון דאין החוכר משלם אלא מפירות השדה, א"כ לענין זה הו"ל כמקבל, וא"כ הו"ל דינו כמקבל. וטעמא די"א הוא דכיון דצריך ליתן לבעל השדה דבר קצוב, בין אם השדה מוציא הרבה או מעט, א"כ הו"ל כשוכר שאין לבעל השדה עסק בצרכי השדה כלל (וכ"כ הסמ"ע [שם, ט'] בדעת הרמ"א).

טז) מרא זכבילא ודוולא וזרנוקא, וכו', אריסא עביד בי יאורי- פרש"י, דעל האריס לעשות החריצין משפת הנהר, שכשדולין מים מן הנהר וכו'. וכ' הטור (חו"מ ש"כ, ג') דמה שהאריס צריך לעשות כן, היינו משום שאין זה מעיקר העבודה אלא הוא להקל מעבודתו. אבל הקצות (ש"כ, ב') הביא שהרמב"ם מפרש פי' אחר, וכן פי' השטמ"ק בשם הראב"ד, דהוי נברכת לקבץ בו מים, ומשם יספקו לערוגות [ויש לעי' אם לפי פירוש זה ג"כ החילוק הוא דמה שהוא להקל בעבודה הוא על האריס, או טעם אחר].

יז) נימא לי' מכת מדינה היא- הק' בדברות משה (ב"ב ו', ו'), הא כל הסברא דמכת מדינה הוא היכא שיש מכה דכ"ע מקפידין על זה, כגון חגב, והשאלה הוא למי להתייחס ההפסד, דאמרי' דכיון דמכת מדינה הוא, א"כ אמרי' שהפסד זו הוא בשביל השדה ולא בשביל החוכר. אבל כשלא מקפיד כלל ע"ז, וחוכר בלא זה, מה שייך כלל לדון אם מכת מדינה הוא או לא. ותי' די"ל דדואי אף ברישא דמתני' י"ל דחוכר משום דבית השלחין הוא, אבל אין הביאור דהחכירות הוא על המעין, אלא דהחכירות תלוי בהמעין, דהיינו דיכול לטעון שהוא מקח טעות אם יבש המעין. אם אין אינו מבטל החכירות, אין שייך לטעון שיהי' צריך לנכות לו מהא דיבש המעין, כיון שלא הזכיר דזהו חלק של החכירות.